Gintautas Zabiela,
Rokas Kraniauskas

Klaipėdos pilies didžiojo bokšto pamatų tyrimai

Klaipėdos miesto savivaldybės užsakymu UAB „Uostamiesčio projektas“ rengiant Klaipėdos pilies didžiojo bokšto atkūrimo projektą, pritrūko natūrinių duomenų apie Klaipėdos pilies didžiojo bokšto pamatų gylį ir konstruktyvą. Todėl bokšto viduje ir išorėje buvo ištirtos 2 perkasos, iš viso 22,4 m^2 plotas. 2019 m. tyrimai vyko V. Žulkaus 1979–1981 m. tyrinėtose vietose.

1979 m. nustatyta, kad bokštas buvo nuardytas iki pat pamatinių akmenų, tik vietomis išlikusi išlyginamoji plytų eilė, mūryta renesansiniu būdu. Bokšto rūsio grindys aptiktos maždaug 2,5 m gylyje nuo buvusio kiemo paviršiaus, o jo sienų storis siekė apie 3,8 m (*ATL 1978 ir 1979 metais*, 1980, p. 44). 1980 m. didžiojo bokšto vietoje ištirtas 150 m^2 plotas, atidengti jo V dalies pamatai, aptiktos rūsio skliauto pėdos (rūsys buvęs skliautinis). Bokšto pamatų R–ŠR pusėje atkastas masyvus kontraforsas, apie 4 m plokštuma besiremiąs į bokštą, išmūrytas XVI a., vos pastačius naują cilindrinį bokštą. 1981 m. atkastos bokšto grindys ir likę pamatai ištiriant 186 m^2 plotą. Bokšto grindys išgrįstos lauko akmenimis, giliau aptiktos plytų grindys. Nustatytas vidinis bokšto skersmuo yra apie 9 m, išorinis – apie 17,4 m (*ATL 1980 ir 1981 metais*, 1982, p. 83–85).

2019 m. bokšto viduje, jo PV pusėje tirta 4x4 m (16 m^2) dydžio ***perkasa 1***. Po čia atstatant bokšto pirmo aukšto tūrius supiltu iki 50 cm storio skaldos sluoksniu visame perkasos plote, H_{abs} 0,81 m gylyje atidengtas XVII a. akmeninis grindinys – bokšto rūsio grindys (1 pav.). Iš stambesnių akmenų suformuotos linijos, einančios iš bokšto centro, stambesni akmenys sudėti ir palei sienas, tarpai užpildyti smulkesniais.

1 pav. Rūsio grindinys perkasoje 1 iš R. R. Kraniausko nuotr.

Fig. 1. The basement paving in trench 1, as seen from the E

Didesnių akmenų plokštumos – 35x24 cm, 25x22 cm, smulkesnių – 15x10 cm, 9x6 cm dydžio, didžiausias akmuo 67x46 cm. Vienoje vietoje vietoj grindinio akmenų suklotos 4 apie 27x14,5 cm dydžio plytos. Ties bokšto siena atidengta dalis laiptų į rūsį, atkasta dar 1979 m. Laiptinė buvusi apie 1,3 m pločio. Apatinė jų pakopa plytinė, integruota į grindinį, platesnė nei laiptinė, apie 1,54 m ilgio, 32 cm pločio. Plytos 14,5–15 cm pločio, apie 32–34 cm ilgio, apie 9–10 cm aukščio. Nusprendus išsaugoti autentišką bokšto akmenų grindinį, giliau nebekasta.

Perkasa 2, 3,2x2 m (6,4 m^2) dydžio, tirta į ŠR nuo bokšto. Po tvarkant bokštą suformuotais sluoksniais H_{abs} 1,06 m gylyje rastas 82 cm storio juodos žemės su pavienėmis griuvenomis, melsvo šlyno dalelėmis sluoksnis. Jame H_{abs} 0,54 m įsiterpęs kalkių mūro sluoksnelis, supiltas XV a. pabaigoje – XVI a., formuojant bastionus. Jame aptiktas apskrito pjūvio 20 cm skersmens polis ir šalia jo dvi statmenos nusmailintos apie 50 cm ilgio, 16x6 cm ir 9x7 cm storio lentos, sukaltos į juodą žemę. 40 cm giliau šalia jų gulėjo apie 21 cm skersmens, 65 cm ilgio sunykęs rąstigalis. Juodos žemės sluoksnio apačioje, H_{abs} -0,07 m, aptikti du stačiakampiai 21x21 cm ir 14x14 cm skersmens poliai, sukalti jau į įžemį – rusvą rupų smėlį, pasiektą H_{abs} -0,11 m.

Originalus bokšto mūras perkasoje 2 buvo giliau nei dabar sumūrytas bokštas, uždengtas cementiniu skiediniu prilipdytais akmenimis, padėtais tiesiog ant žemės. Didžiojo bokšto pamatų apačia pasiekta H_{abs} -0,72 – -0,80 m – į įžemį įgilinta apie 60 cm. Bokšto pamatai sumūryti iš stambių akmenų, kurių matomos plokštumos 67x55 cm, 110x51 cm, 89x45 cm, 45x44 cm dydžio ir panašiai. Jie surišti kalkių skiediniu, tarpai užpildyti plytų nuolaužomis ir smulkesniais akmenimis (2 pav.). Pamatas į apačią platėjantis, išsikišęs apie 1,3 m nuo plytų

2 pav. Didžiojo bokšto pamatai iš ŠR. R. Kraniausko nuotr.

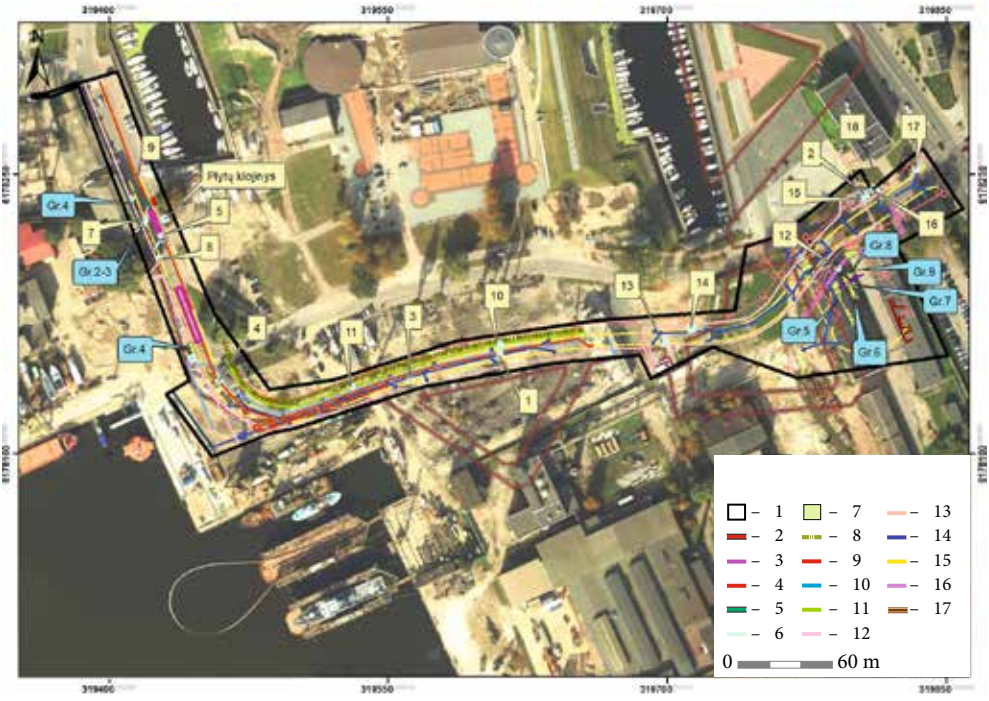
Fig. 2. The foundation of the great tower, as seen from the NE

sienos. Po pamatu aptiktos medinės rostverko sijos. Jos ąžuolinės, stačiakampio pjūvio, 32x30 cm skersmens. Viena iš rostverko sijų išsprūdusi iš po pamato. Šioje vietoje bokštas kaip tik smuko ir buvo paremtas kontraforsu.

Tyrimų metu maišytoje ir jau bent kartą kasinėtoje žemėje surasti 6 ypatieji radiniai (geležiniai: žeberklo (?) dantis, vinis, strypelis, švininio langų rėmelio, koklio ir odos fragmentai), 7 stiklo gabalėliai ir 20 gana smulkių žiestų šukių. Plataus chronologinio laikotarpio radiniai (XVI–XIX a.) perduoti MLIM.

The investigation of the foundation of the great tower of Klaipėda Castle

In 2019, in organising the project to rebuild the great tower of Klaipėda Castle two trenches totalling 22.4 m^2 were excavated in order to determine the construction of its foundation. The original 17th-century fieldstone floor of the tower's basement was unearthed inside the tower (Fig. 1). The base of the tower's foundation was reached at a depth of H_{abs} -0.72 –

1 pav. 2018–2019 m. žvalgytos teritorijos situacijos planas: 1 – 2018–2019 m. žvalgyta teritorija; 2 – medinės konstrukcijos; 3 – fiksuoti griovio krašto sutvirtinimai; 4 – tilto atramos poliai 1–3; 5 – priestatėlio liekanos; 6 – mūras; 7 – grindinys; 8 – telekomunikacijų tinklai; 9 – buitinių nuotekų tinklai; 10 – vandentiekio tinklai; 11 – šilumos tinklai; 12 – elektros trasa; 13 – apšvietimo tinklų trasa; 14 – lietaus nuotekų tinklai; 15 – drenažas; 16 – dujotiekio trasa; 17 – Klaipėdos bastioninės tvirtovės ravelino griovių teritorija. M. Jurgauskaitės brėž.

Fig. 1. Situation plan of the area investigated in 2018–2019: 1 – area surveyed in 2018–2019; 2 – wooden constructions; 3 – recorded reinforcement of the moat's edge; 4 – bridge piles 1–3; 5 – remains of a small outbuilding; 6 – masonry wall; 7 – paving; 8 – telecommunications network; 9 – domestic sewage network; 10 – water supply network; 11 – heating network; 12 – power line route; 13 – street lighting route; 14 – storm drain network; 15 – drainage; 16 – gas main route; 17 – grounds of the ravelin moat of Klaipėda Bastion Fortress

-0.80 m in trench 2, which was excavated outside the tower. It was determined that the foundation had been created using large stones laid on a timber raft (Fig. 2).

Viktorija Ziabreva

Klaipėdos piliavietės išorinio perimetro tyrimai

2018 m. buvo suprojektuota nauja Priešpilio gatvė Klaipėdos mieste. Jos teritorijoje planuojama pakloti naujus inžinerinius lietaus, buitinių nuotekų, vandentiekio, elektros, apšvietimo, šilumos tinklus. Minėtų darbų vieta pateko į saugomas Klaipėdos piliavietės (UK 10303), Klaipėdos pilies ir bastionų komplekso (UK 848) bei jo apsaugos nuo fizinio poveikio pozonio, Klaipėdos senamiesčio (UK 16075)